

Tarih: 13.03.2011
Sayı: 2011/08

İSMMMO'dan "İşsizlik Sigortası Fonu'nda 10 Yılın Sonucu" raporu

Yahya Arıkan: İşsizlik Sigortası Fonu'nda biriken 46 milyar lirayı işsizlere ödeyin

İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası'nın hazırladığı rapora göre; 10 yılda İşsizlik Sigortası Fonu'nda biriken 60.6 milyar liranın yalnızca 3.7 milyarı işsizlere ödendi. Bu toplanan paranın yalnızca yüzde 6.2'si. Fon'dan GAP'a aktarılan para bile var ve bu 9 milyarı geçiyor. Dünyaya göre işsize ödenen rakamlar ve sürelerde de Türkiye diplerde.

İSMMMO Başkanı Yahya Arıkan Fon'da, işsizlerin hakkı olan dağıtılmayı bekleyen 46 milyar lira olduğunu anımsatarak; " Acilen, adaletli bir ödeme sistemine geçilip biriken para, işsizlerin yarasını sarmak için kullanılmalı" diye konuştu. Arıkan, resmi rakamlara göre 3 milyon işsiz bulunduğu Türkiye'de, çalışırken işsiz kalanlara ödenen Fon'dan yararlanan kişi sayısının 2 milyonu ancak geçtiğini vurgulayarak, bunun dramatik olduğunu söyledi.

İSMMMO BASIN -10 yıldır işçi ve işverenden kesilen primlerle devletin de desteklediği İşsizlik Sigortası Fonu, 60 milyar 605 milyon lira büyüklüğe erişirken, işsize ödenen para sadece 3 milyar 750 milyon lirada kaldı. Bu rakam nemasıyla biriken ana paranın yalnızca yüzde 6.2'sine karşılık geliyor. İşsize çare olması beklenen Fon'dan son üç yılda GAP için hazineye aktarılan para dahi 9 milyar 100 milyon lirayı geçiyor.

İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası'nın (İSMMMO) hazırladığı "**İşsizlik Sigortası Fonu'nda 10 Yılın Sonucu**" adlı araştırmaya göre, resmi işsiz sayısının 3 milyonu bulunduğu Türkiye'de 10 yılda işsiz kalarak Fon'dan para almayı başarmış kişi sayısı ise 2 milyonu biraz aşıyor. Fon'da 2010 yıl sonu itibarıyla işsize dağıtılmayı bekleyen miktar ise yaklaşık 46 milyar lira.

Araştırmanın sonucunu değerlendiren İSMMMO Başkanı Yahya Arıkan; 2000 yılı Haziran ayından beri işveren, işçi ve devletin katkısıyla, işini kaybedenlere ilaç olması amacıyla kurulan İşsizlik Sigortası Fonu'nun amacını yerine getirmediğini belirterek; "Fon'da duran 46 milyar lira acilen, adil ve dengeli bir şekilde işsizlerin yaralarını sarmak için hızla kullanılmalı" diye konuştu.

Arıkan; işsizlik ödeneği alan kişi sayısının son dönemde aylar itibarıyla gerilediğine dikkat çekerek şöyle devam etti: "2010 yılının Aralık ayında 170 bin kişiye ödeme yapılırken, Nisan 2010'da bu sayı 317 bin kişi düzeyinde idi. Kriz

şartlarının tamamen ortadan kalkmadığı bir ortamda Fon'un işlevselliğini yitirmemesi gerekiyor. İşini kaybederek, yine kendinden kesilen paralara zor zamanında ihtiyacı olan çalışanlar, ödenek süresinin de uzatılmasını bekliyor.”

İŞSİZE ÇARE OLACAK FON, PARAYI NE YAPIYOR?

TÜİK, Türkiye İş Kurumu, Hazine ve SGK'nın resmi verilerinden yararlanarak hazırlanan “İşsizlik Sigortası Fonu'nda 10 Yılın Sonucu” adlı İSMMMO Raporu'na göre ortada düşündürülen bir tablo var.

İşsizlik sigortasının ödenmeye başlandığı Mart 2002'den bugüne kadar toplanan para, neması ile 60 milyar 605 milyon liraya ulaşmış durumda. Mart 2002'den 31.12.2010 tarihine kadar ise sisteme başvuran kişi sayısı 2 milyon 514 bin 390 kişi olurken, bunlardan 2 milyon 95 bin 242'si işsizlik ödeneği almaya hak kazanmış. Mart 2002 tarihinden 31 Aralık 2010 tarihine kadar bu kişilere yapılan ödemenin toplamı ise 3 milyar 750 milyon lira düzeyinde bulunuyor. Tamamı İŞKUR İşsizlik Sigortası Bülteni'nden alınan rakamlar üzerinden yapılan hesaplama göre, fondan işsizlere ödenen miktar, fon toplamının sadece yüzde 6.2'si düzeyinde kalıyor. Buna karşılık, İşsizlik Sigortası Fonu'ndan GAP için kullanılmak üzere Hazine hesaplarına aktarılan miktar 2008-2010 döneminde 9.1 milyar lirayla işsizlere ödenen miktarın yaklaşık 2.7 katına ulaşıyor bu rakam da işsizlik fonunun işsizler için kullanılmadığını ortaya koyuyor.

BAŞLANGICINDAN 2010 YILI SONUNA KADAR İŞSİZLERE “DAĞITILMAYAN PARA” 46 MİLYAR LİRAYI BULUYOR	
FON'da toplanan para (Nemalı)	60.605 milyon TL
İşsize ödenen tutar	3.750 milyon TL
Amaç dışı GAP'a aktarılan tutar	9.100 milyon TL
İŞSİZE DAĞITILMAYAN PARA	45.938 milyon TL

FON MACERASI VE HAYAL KIRIKLIĞI!

İSMMMO'nun “İşsizlik Sigortası Fonu'nda 10 Yılın Sonucu” raporuna göre; Türkiye, uluslararası sosyal güvenlik sisteminde geniş kabul görmüş işsizlik riskine karşı işsizlik sigortası uygulaması ile 1999 yılında tanıştı. 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanunu çerçevesinde çalışan işçiler için “işsizlik riski” güvence altına alındı. 4447 Sayılı Kanun'un yürürlüğe girdiği Haziran 2000 tarihinden bu yana işsizlik sigortası prim kesintileri yapılırken, ilk işsizlik sigortası ödemeleri 2002 yılının Şubat ayında gerçekleştirildi.

Halen devam eden uygulamaya göre aylık “Sigorta Primine Esas Kazanç Tutarı”ndan az olmamak üzere brüt kazançlar üzerinden, sigortalı yüzde 1, işveren yüzde 2, devlet yüzde 1 oranında prim ödüyor.

Buna göre, tavan ücret olan 4 bin 954 liradan prim ödeyen bir çalışan için İŞ-KUR'a her ay 199 lira prim ödeniyor. Üç yıl bu şekilde prim ödeyen birinin ödediği toplam prim ise 7 bin 134 lira.

FON, İŞSİZ BAŞVURDUĞUNDA KAÇ AY VE KAÇ PARA ÖDÜYOR?	
Son 3 yılda en az 600 gün prim ödeyenlere	6 ay
Son 3 yılda en az 900 gün prim ödeyenlere	8 ay
Son 3 yılda en az 1080 gün prim ödeyenlere	10 ay
En az ödenen tutar	304 TL
En çok ödenebilecek tutar	608 TL

İSMMMO Raporu'na göre son üç yıllık dönemde prim ödeyenlerde son 120 günlük ücret ortalamasının yüzde 40'ı kadar işsizlik ödeneği veriliyor. Bu ödenecek rakam, asgari ücretin yüzde 40'ından yani 304 liradan az, yüzde 80'inden yani 608 liradan çok olamıyor. Bu koşulların dışında, kendi istek ve kusurları dışında işsiz kalanlara işsizlik ödeneği ödenebilmesi için son 120 günde boşluk olmaması gerekiyor. Fakat, son 120 gün içinde, hizmet akdi devam etmekle birlikte hastalık, ücretsiz izin, disiplin cezası, gözaltına alınma, hükümlülükle sonuçlanmayan tutukluluk hali, kısmi

istihdam ile grev, lokavt, genel hayatı etkileyen olaylar, ekonomik kriz, doğal afetler nedeniyle işyerinde faaliyetin durdurulması veya işe ara verilmesi halinde, 120 günün hesabında prim yatırılmayan bu süreler kesinti sayılmıyor.

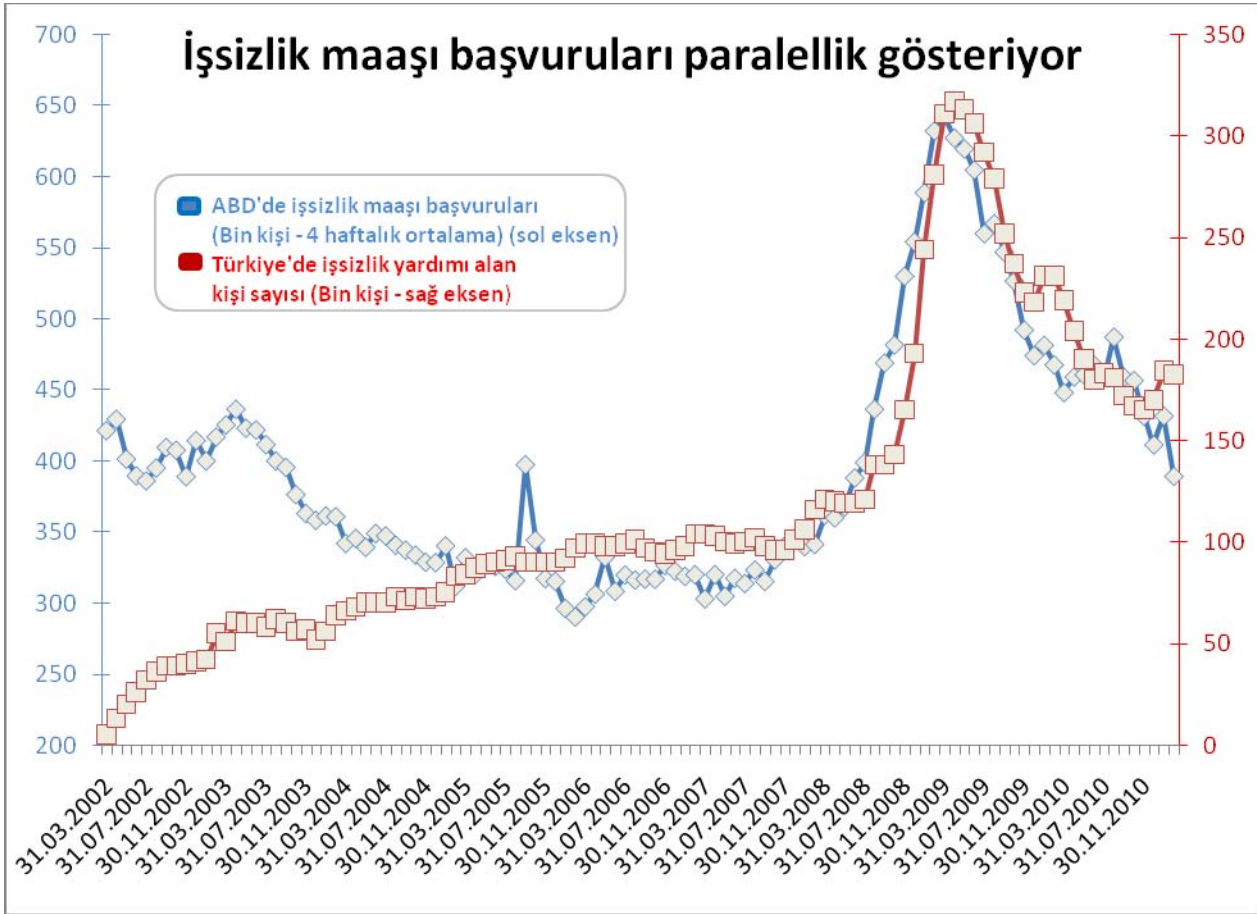
İŞSİZLİK ÖDENEĞİ ALAN KİŞİ SAYISI 2 YILIN EN DÜŞÜĞÜNDE

Rapora göre; ekonomideki canlanmanın olumlu katkısıyla işsizlik sigortası ödeneğinden yararlananların sayısı Kasım 2008'den bu yana en düşük düzeylerde seyrediyor. Ödenek alan kişi sayısı 2010 Kasım ayında bir önceki aya göre yüzde 0.78 gerileyerek iki yılın en düşük düzeyine inmiş. En son Kasım 2008'de 165 bin kişi işsizlik ödeneğinden yararlanırken, Kasım 2010'da bu rakam 165 bin 900 kişiye gerilemiş. Aralık 2010'da ise işsizlik ödeneği alanların sayısı yüzde 2.73 artışla 170 bin 425 düzeyine çıkarken, Aralık ayı itibarıyla 170 bin 425 kişiye ödenin toplam para ise 63.1 milyon lira. Küresel mali krizin etkisinin gözlenmeye başladığı 2008 sonbahar aylarından itibaren itibaren işsizlik sigortası ödeneğinden yararlananların sayısı da Nisan 2009'da 317 bin 766 kişi ile tüm zamanların en yüksek düzeyine ulaşmış.

İŞSİZLİK SİGORTASI FONU'NDAN YILIN HANGİ AYI KAÇ KİŞİ İŞSİZLİK PARASI ALABİLDİ?									
YIL	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Ocak	-	42.882	56.145	75.103	92.425	98.032	106.945	244.359	231.829
Şubat	-	55.161	64.579	83.309	97.076	104.596	116.583	281.882	231.536
Mart	5.710	51.870	66.627	84.229	99.133	104.402	121.170	311.513	219.745
Nisan	13.126	61.907	68.345	87.394	99.820	103.251	120.572	317.766	204.166
Mayıs	20.463	60.928	70.031	89.131	98.731	100.514	119.256	313.860	190.383
Haziran	26.472	60.139	70.739	90.952	98.966	99.038	119.730	306.213	180.117
Temmuz	32.902	58.969	70.554	91.114	99.664	100.443	121.701	292.947	183.383
Ağustos	36.068	62.335	73.827	93.068	101.274	102.107	138.742	279.258	181.099
Eylül	39.333	60.398	71.893	90.232	97.646	98.975	138.523	252.112	172.009
Ekim	39.692	56.664	73.043	90.221	95.904	96.171	143.419	237.521	167.196
Kasım	40.637	57.475	72.812	90.072	94.906	96.705	165.076	223.706	165.900
Aralık	41.953	52.965	73.752	90.675	96.597	101.890	193.003	218.493	170.425

BAK ABD'YE GÖR TÜRKİYE'Yİ

İSMMMO Raporu'na göre; işsizlik yardımına yapılan başvurular dünyanın en büyük ekonomisi niteliğindeki ABD ile 16'ncı büyük ekonomi konumundaki Türkiye arasında ciddi paralellikler taşıyor. Küresel krizin başladığı 2008 öncesinde, -özellikle 2006 Temmuz ile 2008 Mart arasında- verilerde paralelliğin yüksek olması dikkat çekiyor.

Grafikten de izlenebileceği üzere 2008 yılı Temmuz ayından itibaren ABD'de işsizlik maaşı başvurularının hızla tırmanması, küresel krizin etkisiyle işsizlik maaşı başvurularının 4 haftalık hareketli ortalamasının ABD'de 2009 Mart ayında 643 bin ile rekor düzeye çıkmasına yol açtı. Bunu bir ay arayla izleyen Türkiye'de de işsizlik maaşı başvuruları Nisan 2009'da 317 bin kişi ile rekor düzeye tırmandı. Sonraki dönemde ABD'de işsizlik maaşı başvurularındaki gerileme, bir ay arayla benzer şekilde Türkiye'de de gözlemlendi. Küreselleşmenin de katkısıyla, ABD işsizlik yardımı verileri ile Türkiye'de işsizlik yardımı başvuruları arasındaki paralellik yakından izlenmeye değer görünüyor.

HANGİ ÜLKEDE NE KADAR SÜRE İŞSİZLİK YARDIMI VERİLİYOR?

İSMMMMO Raporu'na göre; Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü 'ne üye 27 ülke arasında işsizlik sigortası kapsamında sağlanan imkanlar ciddi farklılıklar gösteriyor. İskandinav ülkelerinde ortalama işsizlik sigortası yardımı 34 ay boyunca sürdürülürken, Batı ve Orta Avrupa'da bu rakam ortalama 19 ay düzeyinde bulunuyor. Yaklaşık 9 milyon kişinin kriz sonucu işini kaybettiği, 6.2 milyon kişinin en az altı aydan bu yana işsiz olduğu ABD'de ise ortalama işsizlik yardımı süresi 6 ay düzeyinde. Buna karşılık ekonomik krizin yarattığı ağır hasar karşısında, ortalama 6 ay olan işsizlik yardımının süresi 4-5 ay daha uzatılabilir. Eyaletlerin kendi inisiyatifinde olan bu düzenleme çerçevesinde ABD'nin bazı bölgelerinde işsizlik yardımı süresi 23 aya kadar uzatılabilir. Aralık ayı itibarıyla halen işsizlik yardımı alanların toplamı yaklaşık 10 milyon kişiyi buluyor.

İŞSİZ YARDIM SÜRESİNDE DİPLERDEYİZ (OECD)	
Ülke	Yardım süresi (Ortalama/ ay)
Belçika	Sınırlama yok
Norveç	36
Fransa	30
İsveç	28
Hollanda	24
İsviçre	24
Portekiz	24

Finlandiya	23
İspanya	21
İrlanda	15
Almanya	12
Yunanistan	12
Polonya	12
Kanada	9
Avusturya	9
Macaristan	9
Japonya	8
Slovak Cum.	8
Türkiye	8
G.Kore	7

ÜCRET GARANTİ FONU DA HAYAL KIRIKLIĞI

“İşsizlik Sigortası Fonu’nda 10 Yılın Sonucu” adlı İSMMMO Raporu’nda işverenin ödeme güçlüğüne düşmesi halinde devreye girerek çalışanlara başvuru tarihinden itibaren 30 gün içinde ödenmeye başlayan Ücret Garanti Fonu’nda da yararlananların artmasına karşılık, ödemelerin azalması dikkat çekiyor. İşsizlik Sigortası Fonu içinde değerlendirilen Ücret Garanti Fonu’ndan yararlananların sayısı 2005 yılında 1269 iken 2010 yıl sonu itibariyle bu rakam 12 bin 905’e çıkmış durumda. Ücret Garanti Fonu’ndan yararlananların sayısı 2009 yılına göre yüzde 4.31 artışla 12 bin 905’i bulurken, yapılan ödeme miktarı 2009’a göre yüzde 1.2 düşüşle 22 milyon 69 bin liraya indi.

DÜNYADA ENGELLİLERE YARDIM ARTIYOR, TÜRKİYE SEYİRCİ!

Rapora göre; sosyal devlet anlayışı çerçevesinde Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü’ne (OECD) üye ülkelerde işsizlik yardımı önemli bir yer tutuyor. OECD'nin araştırmalarına göre, gelir düzeyi yüksek OECD üyelerinin işsizlik maaşı yardımı yerine sağlık yardımı ve işgöremezlik yardımına daha büyük para ayırdığını ortaya koyuyor. Buna örnek ülkeler arasında yer alan Norveç'te bu iki yardım kaleminin toplanması, toplam sosyal güvenlik harcamalarının neredeyse yüzde 25'lik dilimini oluştururken; bu rakam Norveç'in işsizlik sigortası yardımı için ayırdığı miktarın 24 katına ulaşıyor. İngiltere'de ise, işsizlik sigortası yardımına ayrılan miktar sağlık ve işgöremezlik için ayrılan toplam miktarın yüzde 10'unun da altında bulunuyor. Türkiye'nin engellilere ayırdığı miktar 1990 yılından bu yana değişmeyerek GSYH'nin yüzde 0.1'i düzeyinde kalırken, engelli ve hastalara ayrılan sosyal güvenlik yardımının payı GSYH içinde sadece yüzde 1'de bulunuyor. Bu rakamla Türkiye, 27 OECD üyesi ülke arasında engellilere ayırdığı sosyal yardımın oranı itibariyle son sırada yer alıyor.

KISA ÇALIŞMA ZAMANI MI!

İSMMMO Raporu’na göre; Ekonomik krizin gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde sert istihdam kayıplarına yol açmasının önüne geçilmezken, hükümetler çalışma saatlerini kısaltacak uygulamaları devreye alarak istihdamın korunmasına katkıda bulunmayı başardı. OECD ekonomistleri Alexander Hijzen ve Danielle Venn tarafından Ocak ayında yayınlanan “Kısa Dönem Çalışmanın İstihdama Katkısı” konulu araştırmada, özellikle gelişmiş ülkelerde bu tür uygulamaların olumlu sonuç vererek işsizlik oranının daha da artmasına engel olduğu vurgulanıyor.

Kısa çalışma programları çerçevesinde şirketler hükümetten aldıkları destek çerçevesinde çalışma saatlerini azaltıyor ya da geçici olarak çalışanların işine son veriyor. 16 OECD üyesi arasında araştırma yapan Hijzen ve Venn, kriz dönemlerinde kısa dönem çalışma programları büyük istihdam kayıplarını önlediğini belirtti. Kısa dönem çalışma programlarından en olumlu etkilenen ülkelerin başında Japonya gelirken, bu ülkeyi Almanya izledi. Japonya toplam 415 bin kişinin istihdamını devam ettiren, Almanya’da bu rakam 235 bin olarak gerçekleşti. Bu rakamlar ülkelerin toplam işgücü içinde sırasıyla yüzde 0.8 ve 0.9'luk pay tutuyor. Almanya’da işsizlik oranı Ocak ayında yüzde 7.4 ile son 20 yılın en düşük düzeyine gerilemiş durumda.

OECD ekonomistleri,kısa dönem çalışma programlarının yeni istihdam yaratılmasını engeller nitelikte bir yan etki gösterebileceği uyarısında bulunurken; genel itibariyle bu sistemin işsizlik sigortası uygulamasına oranla daha düşük maliyeti nedeniyle tercih edilebileceği görüşüne yer veriyorlar.

KISA ÇALIŞMA VE İSTİHDAMA ETKİSİ	
Ülke Adı	Kısa Çalışma ile Korunan İstihdam
Japonya	416.095
Almanya	234.281
İtalya	184.333
İspanya	54.552
Belçika	42.631
Finlandiya	24.628
Fransa	15.221
Hollanda	5.539
Avusturya	3.692
Portekiz	564
Norveç	148

İŞSİZLİK SİGORTASI'NIN ÖZELLİKLERİ

İSMMMO'nun "İşsizlik Sigortası Fonu'nda 10 Yılın Sonucu" raporuna göre; sosyal güvenlik sisteminde geniş kabul görmüş işsizlik sigortası, dünya genelinde 172 ülkenin 68'inde aktif olarak kullanılıyor. Sistemin temel özellikleri ise şöyle sıralanıyor:

- İşsizlik sigortası, sosyal güvenlik sistemini bir ölçüde tamamlayan zorunlu bir sigorta dalıdır. Bu sigorta, çalışma istek ve arzusuna rağmen işsiz kalan kişinin maruz kaldığı gelir kaybını belirli ölçü ve süre ile gidermeye yönelik çalışır.
- İşsizlik sigortası, zorunlu olduğu için devletçe kurulur ve işletilir. Genellikle işsizlik sigortası, bağımsız özerk kuruluşlar olup, topladıkları fonları profesyonelce işletmekte ve yönetmektedirler.
- İşsizlik sigortası, güç ve karmaşık bir sistem niteliğini taşıyor. Normal zamanlarda başarılı çalışsa da, büyük ekonomik kriz dönemlerinde sistem zarar görmekte, kuruluşlar iflasın eşiğine gelmektedir.
- İşsizlik sigortası işçi, işveren ve devlet tarafından sağlanan primlerle çalışmaktadır. Bu bakımdan yönetimde bu üçlünün eşit oranda söz sahibi olması gerekir.
- İşsizlik sigortası, işsizlik için kesin bir çare değildir. Belirli bir süre ödenen işsizlik yardımı gelir kaybının telafisini sağlarken, işsizlik ancak aktif istihdam politikasıyla önlenebilir.
- İşsizlik sigortası, Kıta Avrupası ülkelerinde görüldüğü üzere, işçiyi atalete sokan, çalışma azmini kıran bir unsur. Bazı ülkelerde bu sistem çalışanların kötüye kullanımı sonucu, ekonomik açıdan kaynak israfı yaratıyor.
- İşsizlik sigortasının başarıya ulaşması o ülkede sosyal, ekonomik ve hukuki koşulların elverişli olmasına bağlıdır. Bu ortam doğmamış ise, sosyal güvenlik aracı niteliğindeki işsizlik sigortası "ölü doğmuş bir sistem" niteliğine bürünür.
- İşsizlik sigortası, sadece sosyal güvenlik sistemine dahil çalışanları kapsamaktadır. Bu çevrenin dışında kalan çalışanlar ile gerçek işsizler sistemden yararlanamaz.